

tussen Duin & Dijk

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 18 3 ● 2019

Bijzondere

● Vingerhoedje.

● Nonnenkapkluitzwammen langs de oprit A8 Oostzaan.

Bermen van snelwegen en verkeerspleinen worden maar weinig onderzocht op paddenstoelen. Vooral in bermen die met populieren beplant zijn kunnen echter schitterende en zeldzame voorjaarspaddenstoelen voorkomen.

Toevallige vondst

Bermen langs snelwegen zijn voor het publiek verboden terrein. Er is dan ook nauwelijks kennis van de paddenstoelenflora langs onze snelwegen. Een 'toevallige' vondst op 19 mei 2012 van tientallen geaderde kluitzwammen (*Helvella fusca*, RL: Ernstig bedreigd) verspreid tussen de populieren in de berm van de N8 bij Wormerveer/Krommenie trok de aandacht van Paddenstoelenwerkgroep *De Noordkop*. Dit was de aanleiding voor een nader onderzoek in de berm langs enkele

snelwegen. Overigens, een bezoek in april of mei geeft de meeste kans op succes want het gaat vooral om bijzondere voorjaarspaddenstoelen. In de herfst heeft er ook onderzoek plaatsgevonden, maar met tegenvallende resultaten.

Inventarisatie langs N8

Parallel aan de N8 loopt een fietspad waardoor de berm goed kan worden onderzocht. In 2012 werd alleen de zeer zeldzame geaderde kluitzwam gevonden, maar de jaren daarna werden er meer bijzondere

voorjaarspaddenstoelen ontdekt. Zeldzame soorten als de nonnenkapkluitzwam (*Helvella spadicacea*), grote schotelkluitzwam (*H. queletii*), gewone morielje (*Morchella esculenta*) en kapjesmorielje (*Mitrophora semilibera*) konden er worden genoteerd. Jaarlijks verschillen de aantallen maar de aangetroffen soorten verschillen niet zoveel. Deze paddenstoelen zijn vrijwel allemaal zeldzame voorjaarspaddenstoelen die op de Rode Lijst staan genoteerd als kwetsbaar of bedreigd. Algemene paddenstoelen

paddenstoelen in snelwegbermen

● Geaderde kluifzwam.

● Kapjesmorielje.

lensoorten zoals de vroege franjehoed (*Psathyrella spadiceogrisea*), de bleke franjehoed (*P. candolleana*), de populierenvezelkop (*Inocybe squamata*) en de zilvergrijze ridderzwam (*Tricholoma argyraceum*) werden ook wel gevonden maar hun aantal bleef lager dan genoemde Rode Lijstsoorten. Dat de aangetroffen soorten soms vlak bij elkaar in dezelfde berm met populieren worden gevonden is een aanwijzing dat ze ecologisch gezien veel gemeen moeten hebben.

De natuur van snelwegbermen

De geaderde kluifzwam leeft in symbiose (vormt mycorrhiza's) met populieren, evenals de nonnenkapkluifzwam en de grote schotel-

kluifzwam. De laatste soort komt soms ook in de herfst voor en wordt ook bij zomereiken en naaldbomen zoals spar gevonden. De voorkeur voor kalkrijk zand hebben ze allemaal gemeen, vaak in combinatie met een dun laagje humus. Het kalkrijke zand, gebruikt bij de aanleg van Verkeersplein Zaandam en Coenplein, werd gewonnen uit de bodem in de omgeving waardoor de recreatieplassen ontstonden zoals de Jagersplas en (voor een deel) de Noorder IJplas.

Verkeersplein Zaandam en Coenplein

Na de bijzondere paddenstoelenvondsten langs de N8 werden de afgelopen jaren ook andere snelwegbermen in de Zaanstreek

onderzocht. Enkele met populieren beplante bermen van op- en afritten van het Coenplein en verkeersplein Zaandam konden zonder noemenswaardige risico's worden onderzocht. De meeste andere bermen van deze verkeerspleinen zijn echter niet op een veilige manier te betreden en vallen dus af voor nader onderzoek.

In april 2017 werden in de bermen van verkeersplein Zaandam tientallen geaderde kluifzwammen en bedreigde nonnenkapkluifzwammen aangetroffen. Er werden ook flink wat exemplaren van de kapjesmorielje en de grote schotelkluifzwam ontdekt. Op 15 april 2019 werden er langs een oprit van verkeersplein Coenplein meer dan dertig exemplaren van de geaderde kluifzwam

● Geaderde kluiwzammen.

● Grote schotelkluiwzammen.

geteld. Behalve deze mooie zeldzame kluiwzammen stonden er nu ook enkele bokaalkluiwzammen (*Helvella acetabulum*) en 13 exemplaren van het gewoon morielje.

Op 17 april 2019 werd er langs een oprit van de A8 het recordaantal van 147 exemplaren van de nonnenkapkluiwzammen geteld. Een dergelijk aantal van deze zeldzame kluiwzammen komt maar weinig voor. Op het met populieren beplante deel van het klaverblad werden welgeteld 11 exemplaren van de grote schotelkluiwzammen aangetroffen en in de berm richting Coentunnel nog eens 23 vingerhoedjes (*Verpa conica*, RL: Bedreigd). De vingerhoedjes waren hier vooral te vinden op schelpengruis op rijk

kleihoudend zand met een dunne humuslaag onder diverse bomen of struiken zoals vlier en wilg.

Verklaring

Je kunt je afvragen hoe het komt dat er op dergelijke locaties zo veel zeldzame voorjaarspaddenstoelen voorkomen die bovendien ook nog op de Rode Lijst staan genoteerd. Vooral het veelvuldig voorkomen van de in ons land met uitsterven bedreigde geaderde kluiwzammen en bedreigde nonnenkapkluiwzammen is opvallend. Tot nu toe lijkt de geaderde kluiwzammen wel het meest voor te komen in met populieren beplante snelwegbermen op kalkrijk zand, vaak op min of meer onbegroeide plekken.

Het ontbreken van concurrentie met andere paddenstoelen zal waarschijnlijk een rol spelen. Voor uitlaatgassen gevoelige soorten zullen geen kans maken zich te vestigen. Mogelijk speelt ook het gehanteerde maairegime een rol want voor maaien is het nog te vroeg in het jaar.

Er is begrijpelijkerwijs nog maar weinig onderzoek verricht naar de paddenstoelen van dit vervuilde milieutype. De vraag is nu hoe het is gesteld met de paddenstoelen van snelwegbermen elders in het land. En welke onderzoekers zijn bereid hier te gaan kijken?

Martijn Oud
mnaj.oud@ziggo.nl

● Vingerhoedje.

Literatuur

- BREITENBACH, J. & F. KRÄNZLIN, 1984. Pilze der Schweiz. Band 1 Ascomycetes. Verlag Mykologia, Luzern.
- ELLIS, M.B. & J.P. ELLIS, 1998. Microfungi on Miscellaneous substrates. Richmond Publishing.
- HANSEN, L. & H. KNUDSEN (eds.), 2000. Nordic Macromycetes Vol.1 (Ascomycetes). Nordsvamp, Kopenhagen.